

Светосавље.орг :: Библиотека :: Ћирилица :: Latinica

<< претходна [садржај] следећа >>

СВЕТИ НЕКТАРИЈЕ ЕГИНСКИ
ПОУКЕ

А. ВРЛИНЕ ВОЉНОГ ДЕЛА ДУШЕ

1. О хришћанској благородности или о еванђеоском моралном савршенству
2. Лик благородног
3. О мужеству
4. Слика моралног мужества
5. О моралном немужеству
6. О смелости и неразумној храбрости
7. О кукавичлуку
8. О јунаштву, вратоломству и нерешености
9. О незлобивости
10. Лик незлобивог
11. Лик честитог човека
12. Лик злого човека
13. О гневу
14. Лик човека гневљивог, јаросног и раздражљивог
15. О самоодрицању
16. О чистоти
17. О доброј слави
18. О славољубљу и славољупцу
19. О сујети и сујетном
20. О страсти и страсном
21. О истрајности
22. О нетрпљењу (нестрпљивости)
23. О вражди и врагу
24. О зависти
25. Лик завидљивца
26. О мржњи
27. а) Ћуд мрзитеља
- б) О злопамтивости и злопамтивцу
28. О злопамћењу

29. Лик злопамтивца30. О освети31. О надмености и о надменом32. О свадљивости и свадљивцу33. О доброј ревности34. О ревнитељу по разуму35. Ћуд ревнитеља не по разуму36. О ревњивости и о ћуди суревњивца

1. О хришћанској благородности или о еванђеоском моралном савршенству

Благородност је хришћанска морална врлина, благоваспитање душе у речи и на делу. Одлике благородности су смео дух, слобода, честитост, благодатност, штедрост, висина духа, великодушност, чедност, отвореност, благо произвољење, отмено опхођење, праведност и истинитост. Благородност је саборна врлина; врлина и благородност су истоимените речи и указују на исти смисао, васпитаност душе. Благородност душе сведочи о њеној уподобљености икони Божјој, чија су се благодат и лепота излиле на њу; благородност је заиста одсјај Светлости божанске иконе која Се просула на врлу душу. Благородност је источење скривене благодати душевне. Благородност су заволели и заискали сви подвижници врлине, сви мудраци и мудрољупци; нико без ње не може носити часно име човека врлог, ни мудраца, ни мудрољупца.

Григорије Назијански ово каже о благородности: "Благородност је чување обличја и уподобљење праобразу, које се стиче расућивањем, врлином и чистом жељом." А потом: "Знам за једну истинску благородност, за благочашће, а то је имати свест о томе одакле смо и куда идемо." И на другом месту: "То је својеврсна слава, чување обличја и према праобразу уподобљење, у мери у којој је то могуће окованима плотију, што могу да приме тек незнатно изливање Добра."

Теодорит, опет, каже: "Врлина благородности је умногоме славнија од родствене благородности."

А Еурипид каже: "Добрим сматрам благородног човека, а неправедног (односно без врлине), па макар био и пород вишњег Зевса, држим злородним." Други неки филозоф, опет, каже: "Једну врлину знам, благородност, а све су остале случај."

Златоуст каже: "Само је једна благородност - творити вољу Божју."

2. Лик благородног

Лик благородног је изузетан призор, јер на њега се излива благодат божанске Иконе. Врлине које су се сабрале у њему живописале су складно

својим кистом образ благородног и свака је врлина своју лепоту уписала најтананијим линијама; тако је лик благородног постао уистину неподраживо уметничко дело, као оно што је створено по подобију праобраза. На њему је упечаћена божанска лепота. Благочашће благородног према Божјем је прва међу његовим врлинама. Он се боји Бога и твори вољу Његову, закон Божји постао му је омиљено бављење и он чини оно што је добро, Богу благоугодно и савршено. Разборитост му управља мислима, даје склад његовим речима и руководи његовим одлукама, она му и опхођење чини одмереним, она га управља куда ће ићи, она му стопе усмерава, она на прави пут указује, она га води животним путем. Мудрост, савест и знање уче га где је истинско блаженство и шта ваља чинити, а шта не. Свим намерама и напорима његове душе управља расудност. Мудрост га је поучила науци истине и повела поимању божанског, савест га је научила да о свему правилно расуђује и о томе отворено говори, а знање га је довело самопознању. Разборитост је постала кормиларем његових мисли. Његова се жеља поистоветила са Божјом вољом. Морално мужество оклопило му је душу и начинило га неуморним подвижником врлине, војником и поборником правде и истине. Он трпи жалости, храбро подноси невоље, влада поривом за насладама и страсном жељом, једнако као и тугом и гневом и уопште одолева свему што душу заводи силом или преваром. Трпељивост га учи да подноси туге добра ради, да болује због добра и да храбро носи невоље и покорне. Висина духа научила га је да промишља и чини ствари велике и смеле. Штедрост га је васпитала да од сопственога имања богато дарује потребите. Великодушност му је наложила снисхођење и дуготрпљење. Љубав га је подстакла на заборављање зала, незлопамтивост и побеђивање зла творењем добрих дела. Морално достојанство га је навело на презир према свему телесном као ничега достојном у поређењу са невидљивим. Морално достојанственог ниједна страст не смуђује, нити му огрешења злих према њему покрећу душу на гнев, нити каква друга нискост може да понесе његов дух. У тој је мери недоступан гнусним страстима, да оне не могу ни да се дрзну да погледају на њега. Морална снага показује га победиоцем у свему и вишим од свих напада који се на њега крећу. Смелост му даје моралну снагу да без страха говори о добром, о ваљаном, праведном и о истини и да стане за њих не бојећи се ничега и не плашећи се пред невољама. Целомудреност му краси нарав и јавља се као снага и светлост душе бестрасне, као уздржљивост, као владање духом и као душевна слобода, док му непорочност даје чистоту ума и срца. Она Богу посвећене украшава венцем девичности и јавља их ангедима на земљи.

Таква је нарав истински благороднога човека.

3. О мужеству

Мужество је неузнемиреност од страха пред смрћу, неустрашивост у невољама, срчаност пред опасностима и изабирање часне смрти радије него срамног избављења.

Чини ми се мужественијим онај који је надвладао страсне жеље него онај који је надвладао непријатеље, јер теже је себе самога победити.

Мужествен је не само онај који одолева непријатељима, него и онај који одолева насладама, јер често и они који побеђују непријатеље робују

сопственим похотама.

Мужество је непометеност душе страхом, смелост ратника, познавање ратне вештине, уздржаност душе пред страхотама и ужасима, целисходна смелост у расуђивању, срчаност у очекивању смрти, присебност у опасностима, уравнотежена храброст пред опасношћу, постојана снага за врлину, мир душе пред невољама и свим што се здравом разуму чини дрзновеним, чување тајних знања у страхотама, ратничко искуство, стамено стајање у закону (Плат. одређења).

4. Слика моралног мужества

Морално мужество је врлина која се пројављује као морална снага својствена ономе ко се уздигао изнад свих животних неприлика и несрећа, способном да истрајно и непоколебљиво одолева недаћама што су га снашле и човеку чврстога уздања у морал и веру. Таквоме човеку закон Божји је правило наума његових и мера којом одмерава своје поступке. Невоље које га сналазе ниуколико не потресају његов смели дух. Нема ни материјалног, ни моралног искушења које може ослабити постојаност његових начела и поуздања, никаква претња није кадра да га смути да прими мишљење које је у сукобу са моралним темељима закона, никакво зло не успева да победи моралну снагу душе, мужество. Оно је то што му указује пут ка попришту врлина, оно га води мучеништву за истину, оно га приводи савршенству, оно одева порфиром своје пријатеље, оно их чини угледним, оно уводи у Царство Небеско.

Мужествени је човек благородан, истинољубив, искрен, храбар, великодушан, благ, састрадалан и трпељив, срчан, постојан, велеуман, самопрегоран, слободан, достојанствен и отмен.

Ништа ниско не може да ступи у срце његово. Он се клони лукавих и прима добре, а и једнима и другима добро чини. Не зна за освету, за узвраћање злом и злопамтивост. Увек на уму има добро и дела за закон Божји.

Мужествен се опомиње увек речи Господњих: *Не бојте се оних који убијају тело, а душу не могу убити.* Климент, описујући својство мужества, каже: "Мужество је не само опстојавати у невољама, него и владати поривом за насладом и страсном жељом, тугом и гневом и уопште опирати се свему што силом или обманом заводи душу нашу, јер стајати ваља не само у несрећи и беди, него и пред опасностима."

Мужествен увек благосиља Бога свега ради и влада се тако да једино Богу угоди. Блажен је човек који је стекао мужество, јер сигурно ступа путем спасења.

5. О моралном немужеству

Морално немужество је недостатак моралне снаге која се пројављује као поводљивост, попустљивост, покорност, као пораз, као ропство. Немужество је највећа морална слабост, а из ње се рађају сви греси.

Ко је лишен моралне снаге не може да се одупре спољним и унутрашњим искушењима која се зачињу у срцу његовом; не може да истраје

у врлини и одбије грех и, мада признаје лепоту и благодат врлине и гнусобу и злосмрадност греха, не може да му се одупре и да истраје чврсто у чежњи за добром. И слабашан притисак крши његову снагу и незнатно искушење његову одважност. И случајна невоља овлада му душом и сколи га. Претрпи пораз у борби и спусти оружје и пре него што окршај почне. Морално немужествен немужествен је и у рату са непријатељима своје отаџбине, јер је плашљив и животољубив. Увек узмиче како би спасао свој живот и избегао да се нађе у каквој опасности. Боји се да не изгуби нешто од свога имања и да не остане без удобности. Дрхти од страха за своје здравље и често га страх од погибије чини бегунцем када дође до борбе. Ко је лишен моралне снаге жртвује заједничко ради личног, држећи важнијим сопствену корист од опште, издаје своју земљу и жртвује светиње како не би њега самог снашла каква невоља. Без моралне снаге он, побеђен злбом и грехом, постаје човек најгори, погубан и опасан за све. Од онога ко не зна за морално мужество, као од кукавице, плашљивца и подмуклог, сви треба да се одвраћају.

6. О смелости и неразумној храбрости

Смелост је промишљени покрет душе ка оном за шта треба решености, а неразумна храброст непромишљени покрет душе према ономе што превазилази снагу. Смео је човек свестан величине опасности и смишљено се решава на делање, док неразумно храбар, не увиђајући величину опасности, поступа непромишљено. Смео се не плаши када се упушта у борбу, не одступа, не окреће се у бег, него остаје да се мужествено бори и надмеће до победе. Он ће и пасти у борби за отачаство, за свето и свештено, за праведно, за истину, али никада неће одступити и дати се у бег. А неразумно храбар, како уђе у окршај и погледа смрти у очи, избежуми се од страха, одступа и умиче као бегунац, бојећи се за свој спас. Смео је мужествен, храбар, великодушан и расудан, а неразумно храбар немужествен, кукавица, малодушан и нерасудан.

7. О кукавичлуку

Кукавичлук је страст слабе душе коју је обузео страх. Кукавичлук је малодушност, нерешеност, недостатак ратничке храбрости, непостојаност душе сметене ужасом и стрепњом. То је малодушност у очекивању опасности, неумешност за борбу, неприсебност у опасностима, одсуство одважности, неприправност духа, недостатак моралне снаге, слабост духа, поводљивост према злу. Кукавичлук поробљава човека, чини га издајником отачаства, заводи га у беславље и бешчашће, клони га да презире законе отаџбине и покреће га на непоштовање божанског, свештеног и светог. Кукавица је немужествен, подао, недостојан, низак, јадан, ропска и ситна душа, себичњак и самољубац. Своје спасење и избављење од опасности он ставља изнад свега, те и изнад саме славе и слободе свога отачаства. Кукавица је покора за своју отаџбину.

8. О јунаштву, вратоломству и нерешености

Јунаштво је смели покрет душе на делање врлине, доброг и честитог,

праведног и доличног. Неразумна храброст је дрскост, наглост и непромишљен покрет душе у нерасудном пориву.

Јунаштво је врлина, а неразумна храброст грех. Храбар је муж врлинаст, разуман, умерен, истинољубив, праведан, делатељ доброг, честитог и достојног, а неразумно храбар је човек дрзак и лукав, срља, непромишљен је, нагао, лажељубив, неправедан и делатељ зла.

Нерешеност је, опет, кукавичлук, малодушност и недостатак одлучности. Нерешен се не подузима ничега, одлаже испуњење одлука, оклева, реши се па премишља, крене па опет стане, ступи па устукне, спор је, сметен, обећа, па повуче реч. Неодлучан човек не напредује, јер чини само оно за шта је сигуран да не крије опасност.

9. О незлобивости

Незлобивост је чистота срца и правилно настројење разума. Незлобивост изражава доброту душе која је примила сваку врлину. Незлобивост је противна лукавству. Василије Велики незлобивост назива избављењем од греха које се постиже разумом и каже да назив незлобивог добијамо дуготрајном молитвом и испитивањем добра и када је као какав корен зла ишчупамо у потпуности. Незлобивост је доброта душе која се никада лукавством не мења, него увек остаје непромењена и дејствује зарад добра. Златоуст каже: "Добра је незлобивост, господско угледање и божанско уподобљење, јер незлобив и свет је Господ." Та незлобивост је чувар душе, очишћење разума, умирење ђуди, мир помисли, благост лица, кротост очију, учитељ пријатељства, мајка љубави, сажитељ вере, усавршење праведности и истински корен сваке врлине и темељ свакога добра. Она не зна за мржњу, непозната јој је суровост гнева, не зна за дејство злобе, него је као царица свим врлинама *дориносима*.

10. Лик незлобивог

Незлобив је недугав, не зна за злост, непосредан је, частан и праведан. Незлобивима свети Дионисије Ареопagit назива оне који не подозревају зло, нити се претварају, него не само да не чине добро на зло другима, него, напротив, боговидно и зле чине добрим а простиру и на њих своју многу благост и благо их позивају да и они исто чине.

Незлобив не злочини. Стао је пред лице Божје не само у спољашњој честитости и прерушен у доброту, него светога срца. Незлобивог благосиља Господ, а место је његово у лику праведних. Љубљен од Господа пребиваће веран и Бог ће се прославити у њему у све дане.

11. Лик честитого човека

Честит човек је савршен у врлини. Честит увек бира честито и враћа добро за зло. Близу честитого стоји Бог и под покровом Његовим он ће пребивати у све дане живота свога. Честит предузима ;свако добро имајући пред собом увек добру наду, а што год му Бог дарује подноси храбро. Добар муж добро приноси из добре скривнице срца свога; од сувишка срца

његовога говоре уста његова. Подвиг врлине за честитог је да постане бог и да блиста најчистијом светлошћу. Знани су Господу путеви његови, а њима и непријатељи постају пријатељи. Честитом мужу дао је Бог мудрост и знање и разум. Честитоме мужу и невоље на добро бивају. Честит је налик благоухању мириса, јер као што они својом мирисавошћу испуњавају оно што крај њих лежи, тако и присуство доброга мужа користи ближњем. Честитога сви воле, хитају му пријатељи Божји. Честит је постао сасуд изабрани, јер је себе очистио од сваке злобе. Честит је постао икона Бога, јер Му се уподобио поставши савршен у врлини.

Блажен је честит муж!

12. Лик злога човека

Зао је безуман, јер је злост безумље и живот без светлости која просвећује разум.

Зао пре свих себи самоме штети, јер зла која учини поткопаће и подрити прво његов сопствени живот и срећу. Зао је безуман, јер је, оставивши Бога, кренуо за лукавим и уподобио му се. Зао је сатрудник лукавога и служи му у уништењу добра. Потражио је насладу у злу, а нашао беду. Смерао је на срећу, а нашао несрећу. Тражио је благостање, а нашао савршени јад.

Зли је човек одбацио страх Божји од срца свога и замрзео закон Његов. Он чини зло, јер његово окамењено срце налази тренутну радост у њему. Бављење злом и чињење зла постали су му радост и уживање. Али каква радост! Какво уживање! Радост засићена страхом, уживање преиспуњено смутњом. Ум и срце његово непрестано страдају. Ум се мучи смишљајући што савршеније лукавство којим би извесније постигао жуђено зло, а срце се непрестано мути као море узбуркано мноштвом греха, док га упорни налети неспутаних страсти, као силни ветрови, бацају тамо-амо. Сва дела зла човека носе обличје муке и страдања и знамен страха. Светлост дана му смета. Зао бежи као звер од дање светлости и гледа да се склони у мрачне пећине, у јаме подземне, у бесунчана скровишта, под заштиту мркле ноћне таме.

Зли као сатрудник зла ради за њега неуморно дан и ноћ, да би га оно наградило вечном муком.

Зао је безуман, јер је одбацио благи јарам Господњи и лако бреме Његово и примио на себе претешки јарам ђавољи и бреме његово. Одрекао се човекољубивога Бога и потчинио се злоначалном ђаволу, човекоубици, тиранину и ненавиднику демону. Зао је безуман, јер мисли да вара неминовни суд Божји и измиче му; а око Божјег суда га прати док свако његово дело отежава тасове ваге Божје правде, која ће му једнога дана судити и дати му по делима његовим. Зао је безуман, јер навлачи на себе гнев Божји, у којем му се спрема за вечно боравиште ад, тартар, пакао. Безуман је, јер за лажни новац продаде своје благо, јер је за лажна, варљива и привремена уживања жртвовао своје вечно блаженство, спокој срца и мир духа. Безуман је, јер се заљубио у зло, јер се опио пићем из његовог путира и постао му слуга. Безуман је, јер се сав предао злу, које му је ослепило очи да не виде и запушило уши да не чују, да не угледа слику добра и заљуби се у њу и да не услиша глас Божји што га зове, да се обрати и спасе.

Несрећник! Зло га његово води до дна ада и као бура ће га развејати. Његове су стопе брзе на погибао, а уста његова извргавају хулу. Срце његово испитује бешчашће, а разум снује лукавства. Руке његове спремне су на грабеж, а очи његове завидне и спремне да оцрне свако добро. Он себи самоме спрема зло и на уснама својим ризнички огањ. Безумље пустоши путеве његове, а срце му криви ога.

Заиста је несрећник и невољник зао човек!

13. О гневу

Гнев је киптање срдачне топлоте. Ако је када треба и како треба покретан и управљан разумом, гнев укрепљује мужество, трпљење и уздржање. Гнев разумних покреће се против зла, неправде, лажи, обмане, лукавства и оних који га творе. Гнев оних који творе врлину подиже се и устаје против греха и бди да се како не увуче у душу и овлада њоме. Мудар човек не даје да му сав гнев овали, нити га пушта да се незауздан појави, него му део скрива у би, а део који изаће зауздава разумом. Разуман никада ништа не чини у налету гнева, нити му дозвољава да се дивље распали. Разуман сматра срамним да му гнев влада душом и да га спута као заробљеника. Разуман када се разгневи или ћути или мирно говори, да не би виком разгорео своје срце и као огњем разбуктао гнев, јер као што се огањ распаљује тварју, тако и гнев виком. Разуман када се наљути седи и тихује, да умири срце своје, да га не опхрва гнев, да би остао свој господар. Гнев, када му се да на вољу, мути чистоту ума и бистрину мисли и води у заблуду. Гнев распаљен у јарост мучи срце, смућује душу, везује очи, запушава уши и онога кога је уловио води куда хоће. Гнев вуче нетрезвене у провалију погибли. Аристотел о гневу каже: Гнев је зверска страст, упорна када обузме, груба и насилна, виновница убистава, савезница несрећа, сарадница беде и бешчашћа, погибија многих и вођ у пропаст." Гнев као пас рађа следе злочине. Гнев и јарост, два највећа зла, многе су у погибао одвели. Гнев је силни огањ који све уништава, јер и тело скврни и душу разара и гнусобе чини какве је срамота и замислити. Оно што чине људи обузети гневом слепа су нужност и безумље и сваковрсно грешење, јер ко је обузет гневом не користи разум, а све што се чини без разума ружно је и наопако.

Златоуст о гневу каже: "Каква је сладост у огњу гнева који горе од сладострашћа тишти душу и руши јој здравље, кад тако лако диже на безумље, недоличну вражду и бесмислену мржњу, како стигне подстиче на сукобе и нагони да се много злога и говори и чини? Јер кад се силном страшћу понесе душа, тешко ће наћи снагу да се одупре томе гневу." Проклет је гнев, јер откуда гнев излази, ништа здраво отуда не исходи. Менадар мудрољубиви је рекао: "Живећеш најбољим животом, ако савладаш гнев."

14. Лик човека гневљивог, јаросног и раздражљивог

Страшан је лик гневљивог човека, јаросног и раздражљивог. На њему је живим бојама осликана свирепост страсти која тиранише његову јадну душу. Поглед његов је диваљ, одбојан, улива ужас, помамљеност разгневане душе чини се као лудило, лице му је суморно, очи замућене, вид суров,

мишићи напети, длаке накомтрешене, уста запењена, усне дрхтаве; он не влада собом, несвестан ичијег присуства, хвата се свега што му дође под руку, удара у шта стигне, галами без мере, несавладив, псује, бије се, куне, виче, кида се. Раздражљив човек увек дела несмотрено, опија се и без вина, јер гнев попут вина чини душу махнитом. Јаросни зверује, јер му бес овлада разумом и обеспамети га. Из уста му нагрну псовке и језик му извргава хулу. Човек срдит и тиранисан необузаним гневом је звер. Нема мора које се дивљим ветровима ношено тако разбија о стење, како раздражљивца разбија гнев. Гневљив човек постаје неумољив, непомирљив, opak. Разгорева се у срцу његовом гнев и јарост распаљује свој пламен. Гневљив и раздражљив муж замеће кавгу, а где је кавга, ту је и грех.

Гневљив и јаростан страда, душе је намучене и сатрвене. Обузима га сета и око душе му се сабирају тамни облаци. Гневљив, јаростан и раздражљив издише под тежином страсти које су га опхрвале.

Гнев је демон коме човек својевољно даје да дела, лудило за које је једини крив, опустошење ума.

15. О самоодрицању

Самоодрицање је највећа врлина и исходиште сваког добра. Самоодрицање раскида окове самољубља и ослобађа из тамнице љубав, која се избављена из ропства себичности на све излива. Самоодрицање размиче границе љубави, која се већ отима да се без мере разда по свету. Од самоодрицања се множе врлине. Самоодрицање ствара велике људе и велике добротворе човечанства. Самоодрицање избавља градове и народе од опасности. Самоодрицање учи да је потребније мислити на заједничко него на лично. Самоодрицање владаре чини добрим управитељима. Самоодрицање крепи оне који се боре за добро, за часно, за истинито, за праведно. Самоодрицање прославља све који се неодступно држе дужности. Самоодрицањем напредују науке. Самоодрицање објављује народне пастире. Самоодрицање је највеће добро који своје подвижнике овенчава победом. Оно душу снажи. Оно даје моралну снагу. Оно награђује мужество. Она дарује смелост. Оно помазује подвижнике на бој. Оно снажи дух у борби са плоћу. Оно води савршенству. Оно делатника врлине чини победоцем. Оно свакога ко љуби благочашће чини достојним заједнице са Богом. Оно јавља достојне следбенике Спаситеља Христа и зато је Он од Својих ученика затражио самоодрицање, рекавши: *Који љуби душу своју изгубиће је; а који мрзи душу своју у свету овоме, за живот вечни сачуваће је.*

Самоодрицање је саможртва за закон Божји, за добро, за часно, за праведно, за љубав према Богу, за ближњега, за отачаство, за заједницу, за родитеље, за сроднике, за све човечанство. Самоодрицање чини велике и чудесне ствари. Самоодрицање учи стрпљењу и срчаности. Самоодрицање све јавља достојним свога призива. ;Где нема самоодрицања, све је пуно греха.

Одлика човека у врлини самоодрицања је чистота, светост, благодат, верност, нада, љубав и благочашће.

Блажен је град који има мужеве што стекоше ову врлину.

16. О чистоти

Чистота је простота, незлобивост и савршена неокаљаност душе. Чистота је врлина превасходне вредности, плод хришћанског савршенства. Чисти дан и ноћ испитује вољу Божју и шта је часно, благоугодно и савршено творити. Он испитује свој живот, истражује дубине свога срца и ништа не трпи у њему што се противи моралном закону. Сваку лукаву жељу одбацује и сваку њену страст изгони. Ништа мрачно не дозвољава у срцу и све жуди светло и озарено светлошћу. Његова је жеља увек оно што је часно и он постојано истрајава у искушењима и невољама. Његове су чежње свете. Његова света љубав пружа се ка свима и ништа је не може охладити. Он твори добро и љуби истину и правду. Увек тражи мир и ревносно се бори за његову победу. Увек чини колико може да буде Царство Божје на земљи. Чист је човек помоћу Божјом победио страсти душе и духа свога и у души му се зацарио мир. Чист је украсио своју нарав и сагледао себе. Чист је сладак, медоточан, облагодаћен. Разум, свест, расудност, разборитост, стид, целомудреност, уздржање, незлопамтивост, кротост, дуготрпљење, честитост и благост обасјали су образ његовог лика, јер је свака врлина на њему танано уцртала своју љупкост. Милосрдност и човекољубље човека чистог пројављују се као облагодаћеност и хитрост да се свакоме добро чини, а појавом му одише благородност. Чист је постао икона Божја, сачувавши заповест коју је Господ ученицима Својим дао: *Будите мудри као змије и чисти као голубови*. Блажен је такав човек!

17. О доброј слави

Добра слава је слава врлине. Она остаје нестарива, не боји се сплетки, не колеба се, не може се одузети, не умањује се, не плаши се пропасти, него остаје свагда млада; неподложна лукавству и блистава прати и иза смрти онога који постане њен вечни споменик, јер заиста и гроб постаје вечити споменик добре славе. Никада добра слава не нестаје, нити њено име, него управо под земљом обесмрћен бива коначно онај којег, у ревновању за врлину и борби за своју земљу и децу, погуби неумољиви Арис.

Ко љуби добру славу сам не мари за њу, него пре свега тражи да буде добрим и часним човеком. Стара се за врлину и тежи знању. Страда за добро, за часно, за истинито, за праведно, са жаром се бори за светиње, за отачаство, за заједницу, за каноне, за поредак и чини све што води слави и части његовога рода. Боји се Бога и са благоверјем Му приноси дужно поклоњење. Поштује себе сама и ништа недостојно себе не чини. Спремно и строго испуњава дужности које су му наложене. Све што чини, чини часно и без лукавства. Ништа не чини на показ, ништа ради лажне славе. Бежи од празнослава и сваке сујетне части, али слава сама гони њега и следи његове трагове; јер истинска слава следи часне, храбре, ревнотеље врлине, пријатеље добра, који теже знању, чуваре закона, благочастиве пред Богом, добротворе отачаства, штоватеље рода свога, делатнике за добро човечанства, који се упуштају у опасност части ради дома, који претпостављају општу корист сопственој и показују истинско самоодрицање у заузимању за истину и правду, за раздавање знања истине и зацарење благочашћа међу људима. И премда све који тако чине носи једино чежња према часноме и победи његовој у свету, немајући за циљ саму славу, ипак слава прати њих и показује их преславнима.

Василије Велики каже: "Муке рађају славу и напори венце. Ако желиш славу и хоћеш да се узвисиш над многима, буди расудан, целомудрен, mudar, мужествен и трпељив у страдањима за благочашће. Тако ћеш и себе самога спасити и узнети се више због већег блага."

18. О славољубљу и славољупцу

Славољубље је силна жеља љубитеља славе да стекне славу и добар глас. Славољубиви гони славу и слава је сврха свих његових дела и свега што чини. Он је гони свим средствима, чинећи све да би се прославио.

Незадрживи порив за славом скреће га са царскога пута, удаљава га од врлине која води истинитој слави и заводи га на путеве криве, чији је крај бешчашће. Он постаје ситни ласкавац моћних, несавесни удворица великаша, подли и ниски роб владалаца и хитри слуга слугама моћника. Његовом душом само један осећај господари - љубав према празној слави. У његовом срцу једино је жеља за блиставом славом, а његов се разум само једним непрестано бави - испитивањем путева за постизање жуђене славе. Ниједна здрава помисао не остаје у њему задуго. Све уступа пред жуђеним циљем, славом, па и саме природне врлине славољупца бивају помрачене славољубљем.

Плутарх је славољубље назвао трговином врлинама, јер славољупци ништа не раде врлине ради, него само за славу, бавећи се њом као идолом и не чинећи ништа што је искрено и верно, него само лажно и ситно.

Славољупци не знају да слава гоњена измиче, а сама прати оне који је не траже, одева и опасује их својом хаљином и јавља часним и прослављеним. Разумни и разборити ту су славу узљубили и њу заискали на попришту овога живота.

19. О сујети и сујетном

Сујета је ташто мишљење о себи.

Сујетним треба звати онога ко би да се прослави због нечега што није учинио (Исидор Пелусиот).

Сујетан, и када је лишен добрих дела, присваја славу.

Сујетан, зарад мале славе у свету чини и говори само због оних што га гледају. Сујета је велика препрека врлини.

Божанствени Златоуст каже: "Несрећа је чежња за славом, несрећа и пуна свакога зла. Она је попут каквога трна који се тешко да уклонити и неукротиве и многоглаве звери која се диже на сопствене хранитеље. Управо као што црв изгризе дрво у ком се роди, као што и рђа разједе гвожђе у ком настане, и мољци свилу, тако и сујета погуби душу која је потхрањује."

Сујета, мати геене, разгорева силно и тамошњи огањ и подстиче црва отровног. Све друго смрт растаче, а сујета и после кончине хита и гледа да своју нарав покаже и у мртвом телу.

Тешко је избећи демона сујете, јер што год учинио да га удаљиш, то ти постаје повод нове сујете.

Сујета је опустошење нутрине у којој нема ничега доброг, док се споља само гони свакојака слава.

Сујетан себе самога обмањује мислећи да је нешто, иако је ништа, него је тек надувен празном славом.

Сујетан је сличан онима који живе у беди, јер увек дрхти и боји се и служи хиљаде господара. Сујета је зли владар који тиранује над онима које је поробио.

Тако сујетан пре на сопствену славу гледа и мисли него на славу ближњих. Сујетљивци једни друге изазивају, једни другима завиде. Григорије Богослов каже: "Људима је сујета велика препрека ка врлини; празна слава граби прости, а који иште празну славу изнутра је испражњен од сваке врлине."

20. О страсти и страсном

Страст је порив за прекомерношћу који прелази меру разума, нагон који избија, непокоран разуму. Страсти су, дакле, покрети душе мимо природе и у непослушности разуму (Климент Александријски).

Оно што се сматра супротним од врлинског бестрашћа углавном се назива страшћу (Григорије Ниски). И другачије: оно што се тиче произвољења, а окренуто је од врлине према злу уистину је страст.

Страсти се називају кресивима жеља, као што су ослабљеност, богатство, немар, нерад итд. (Теофилакт).

Који робује страстима већи је роб од свих људи (Златоуст).

Подлећи и уступити страстима последње је ропство, јер најгоре је робовање најгорим господарима (Климент Александријски).

Свакој страсти која се лако распозна може се лако помоћи, а која се потхрањује, незацелива је; а што се запустити временом, безмало је неизлечиво (Теофан).

Страсти су у почетку лако савладиве, а када ојачају са већом силом нападају и љут и опасан рат воде са онима који су их спочетка занемарили (Нил).

21. О истрајности

Истрајност, трпљење жалости ради добра, трпљење мука ради корисног. Истрајност храбри човека да јуначки поднесе невоље, туге и ненадане животне недаће и крепи га у животној борби, да га не потопе таласи невоља и да не одбаци све што носи бремене врлине.

Истрајан је храбар, смео, подноси жалости и нада се на Господа Бога свога.

22. О нетрпљењу (нестрпљивости)

Нетрпљење је неподношење муке, неношење искушења, неистрајност у делу и кукавичлук пред опасностима. Нетрпљење је грех противан врлини постојаности. Који је њиме поражен избегава сваки напор добра ради, свако мучење за врлину, ступа увек широким путем погибли и бежи од уске стазе врлине. Нетрпљив се радује беспослици и страсним жељама и проводи

живот у раслабљености и уживању, прибегава свакој смицалици не би ли само како избегао напор. Нетрпљив је кукавица, несносан, гневљив, самољубив, користољубив. Нетрпљив човек никакво добро у својој души није стекао, јер избегава напор, а врлине се стичу само напорима и постижу муком. Нетрпљив је злосрећан, јер подвиг страдања је благостање и нико ко не страда не бива срећан. Нетрпљив је беславан, јер напор је отац добре славе. Нетрпљив је безнадан, јер нада припада онима који се муче и делају и страдају, а који се не мучи чему ће се понадати? Нетрпљив човек умире несрећан.

23. О вражди и врагу

Непријатељство је вражда, огорченост и омраза, тескоба и мука, бол срдачни, гнев, мржња, одбојност према ближњем и порив да се суди мрској особи. Непријатељ увек будан вреба да види шта се збива и тражи прилику за напад, са свих страна испитује живот и прозире не само кроз дрво, као Линкеј[1], или камен и земљу, него и кроз пријатеља, укућанина и друга, колико може, и гледа, рије и испитује шта му непријатељ чини и какве су му намере. И док нас често чак и пријатељи забораве док болујемо и не маре како нам је, непријатељи нам готово и снове испитују.

Златоуст каже да ништа није склоније паду од онога који је стекао непријатеља, јер када он говори свима против нас помрачује се слава нашега живота и разум и савест смућују, док страдамо од непрестане буре помисли.

24. О зависти

Завист је страст мрзеће душе, која се изједа због успеха ближњег. То је жалост и зловоља због туђега добра. Завист је корен свих зала, извор сваковрсне невоље и почетак сваког недела. Завист је помрачила Денницу. Завист је од свих страсти најнеправеднија и уједно најправеднија; најнеправеднија јер узнемирава добре, а најправеднија јер тишти оне који је имају. Као што рђа разједа гвожђе, тако завист растаче душу која је носи. Завист прво скврни онога ко је има, а потом онога коме се завиди. Прво растаче душу која од ње болује, као што змија раскида утробу која је носи, а затим гризе онога коме се завиди. Само завист нема изговор, јер нема ни опроштаја. Завист не зна да уступи ономе што јој може користити. Ниједна страст није погубнија од зависти, јер квари душе којима прирасте. Завист учи убиству. О, када би нестала из људи завист! О, завидљивче, корене смрти, подмукла болести, најстрашнији си жалац у срцу. Ништа не бode љуће и не рањава како ти рањаваш срце које те носи. Велико је зло завист. Она помрачује очи душе и излива мрклу таму на њу. Она осетљивост душе претвори у неосетљивост. Она отврдне срце и окамени га. Она савршено расточи човека. Ни мољац и црв не разједају изнутра дрво и свиду, како грозница зависти разједа кости завидљиваца и скврни душу целомудрених.

Василије Велики каже: "Може ли шта бити погубније од те болести? То је пустошење живота, оскврњење природе, мржња према ономе што нам је дато од Бога, противљење Богу, несносно зло, наук змијин, демонски проналазак, ишчадије непријатеља, заруке адских мука, препрека за благочашће, пут у геену, остајање без Царства Небеског."

А Златоуст каже: "То човека чини ђаволом, то га прави дивљим демоном. Тако се збило прво убиство. Тако је природа заблудела. Тако се земља оскврнила, тако се родила страст зависти од које нема погубније за душе људске. И то да се нимало не тугује због других представља прво зло ономе који га има."

25. Лик завидљивца

Завидљивац је сам себи непријатељ и по сопственом избору увек је притешњен жалашћу. Завидљивац себе самога тишти као непријатеља. Завидљивац је несрећнији од несрећних, јер они бодују само над сопственим невољама, док завидљивац тугује и над својом невољом и над туђим благостањем. Завидљивац је безуман и зао - безуман јер претпоставља сопствено зло туђем добру, а зао јер тражи пре туђе зло, него сопствено добро. Завидљивац је роб страшнога тиранина. Лик завидљивца је грдан. На његовом лицу осликани су туга и чемер, поглед му је сув и без сјаја, образи невесели, обрве стусштене, усне стиснуте, груди увучене, глава погнута. Завидљивчеву душу кињи страст вражде. Срце му је отврдло и окамењено, а не престаје да крвари од бодила зависти. У очима му никада не блиста радост, а срце никада не заигра када чује за какву благу вест. Завидљивац је злобан, суревњив, псовач, клеветник, опадач и свадљивац. Живи у вечитој смрти. Само једна радост дотиче се завидљивчевог срца и улива зли сјај у његове очи - радост од пропасти онога коме завиди. Онолико се радује туђим несрећама, колико се свиња радује благу. Завидљивац сине и ободри се када се каква несрећа догоди честитим и онима који добро чине. Једино се онда радује када се његова страст насити потпуном пропашћу оних којима завиди.

Страшан је и одбојан завидљивац, а пребивалиште ће му бити тартар.

26. О мржњи

Мрзости! Мрско име! Страшна речи! Сатанска страсти! Мрзости! Ти си вражда и одвратност према Богу и према човеку, твоје присуство дише пропашћу где год се појавиш. Никога нећеш пожалити, никога поштедети, никога помиловати, каменолика и немилостива према свима, иштеш погибао свих. Ти си страшна страст, јер изједаш срца која си освојила и твориш им несносне муке. Нагризаш утробу онога ким си овлада и сатиреш му душу. Кога си ти ухватила најнесрећнији је међу људима, јер си му срце исиунила горчином и болом. Мржња му испуњава уста клетвом и он језик свој покреће на хулу, руку оружја на убиство, а ноге чини хитрим на освету, ум држи у мраку и убацује му своје помисли.

27. а) Ћуд мрзитеља

Мрзитељ је зловољан, невесео, сетан, лице му је туробно, а жалост разливена по њему чини га одбојним. Мрзитељ никога не воли, ничему се не радује, ништа га не може ганути. Бежи отуда где се смеши срећа и склања се са места радости. Мрзитељ је лукав, коваран, подмукао, на зло хитар,

човекоубица. Мрзитељ на себи носи обличје зла осликано јарким бојама. Мрзитељ се одвратио од Бога и пошао за лукавим и са њим ходи кроз овај живот. И како ће стати пред Господа у последњи дан?

в) О незлопамтивности и незлопамтивцу

Незлопамтивост је висока хришћанска врлина, јер извор јој је у љубави према Богу и љубави према ближњем. Незлопамтивост се читује у заборављању неправди и отпуштању грехова других ради љубави Божје.

Незлопамтив је човек благ, љуби све и од свих је љубљен, ведрога је лика, тихог карактера, састрадалан, братољубив, милостив и мирољубив. Незлопамтив се боји Бога и чува Његов закон. Увек има на уму речи *опростите и опростиће вам се и остави брату дугове његове*. Никада не чува гнев и милује онога који му је учинио неправду. Дуготрпељив према онима који су му учинили неправду, он им не урачунава зло и враћа им наместо њега добротинство. Његов ум не може да памти зло, а срце његово да носи терет злопамћења. Не злопамти у своме срцу и угађа у добру када је то на назидане брата. Не узвраћајући никоме злим за зло, стара се за добро свих људи и у миру је са свима. Ако му непријатељ гладује, он га храни хлебом и ако болује, он га негује. Не побеђује зло њега, него он у добру побеђује зло. Његови су путеви прави и речи његове истините. Незлопамтивнога љуби Бог, прима његову жртву и чује његову молбу, оставља му његова сагрешења и чисти га од његових безаконја.

Незлопамтив ће чути слатки глас Господњи: *Добро, слуго добри, ући у радост Господара свога.*

28. О злопамћењу

Злопамћење је памћење зла и смерање освете. Злопамћење је грех и страшна страст, јер нагрђује и помрачује душу и смућује ум и срце. Злопамћење не зна за опроштај, нити за састрадавање, него безљубавно и немилостиво тражи задовољење. Злопамћење је мрзак грех који се бремену у мрзећој души.

29. Лик злопамтивца

Злопамтив је безаконик, јер мрзи брата свога кога би по Божјој заповести требало да љуби. Горд је, јер се противи закону Божјем. Неразуман, јер док сам свакодневно грешим према Богу и ближњем своме, не трпим грех других. Злопамтив се не опомиње речи Господњих: *Опростите и опростиће вам се и Ако опраштате људима сагрешења њихова, опростиће и вама Отац Небески. А ако не опраштате људима сагрешења њихова, неће ни Отац ваш Небески опростити сагрешења ваша*. Он задржава гнев, а од Господа тражи исцељење. Нема милости за човека сличног себи, а моли за сопствене грехе. Гневи се са мржњом на брата свога, а очекује опроштај од Бога. А неће му се дати, јер је заборавио да му је речено: "Остави неправду своме ближњем и када се помолиш, разрешиће се твоји греси". Отвара уста на брата свог говорећи: "Како се ко понео према мени, тако ћу и ја према онима који су

учинили неправду; осветићу се своме непријатељу". Он крије своју мржњу и спрема лукавство. Има зверску и нечовечну нарав и нема више ни наговештај благодати Небескога Оца, Којега назива и својим Оцем, а злопамти као камила. Бог мрзи злопамтивога и одвраћа се од њега, јер је он злоупотребио обличје које је добио. Он не прима дар који Му се приноси на жртвеник, мрзак је пред Богом принос његов. Његова молитва је као зрно које је пало на камен, јер је заборавио речи Господње: *Моја је освета, ја ћу одмаздити; не буди побеђен злом, него добрим побеђуј зло и Путеви злопамтивца воде у смрт...*

Особине злопамтивце душе су недобронамерност, злурадост, гнев, љутња, непомирљивост и мржња. Злопамтивац ће навући на себе гнев Божји и испитан ће бити због свога злопамћења. У онај дан суда непоткупљиви ће му судија рећи што и злом служи: *Слуго зли, сав ти онај дуг отпустих када си ме умолио; није ли требало и ти да помилујеш саслужитеља свога како и ја тебе помиловах.* и послаће га у огањ преисподњи.

30. О освети

Освета је узвраћање несрећом, неправедна казна од стране онога коме је учињена неправда, а назива се и одмаздом. Питао је неко Диогена како да се освети непријатељу, а овај му одговори - тако што ће постати добар и частан. Божанствени Павле поручује нам да не узвраћамо злим за зло, него добрим за лукаво, говорећи: *Не светите се, љубљени, него дајте места Гневу; јер писано је: Моја је освета, ја ћу одмаздити, каже Господ; ако, дакле, гладује непријатељ твој, дај му хлеба, ако је жедан, напој га* (Рим. 12,19). Отуда и Цезар, мада беше нечастив и немаше хришћански закон, ипак учини добро и тиме се освети онима који су га прогнали. Тако је и неко други дао одређење појма освета: "Освета је кад ко сачува славу свога превасходства постигнућима равним или сјајнијим од претходника."

31. О надмености и о надменом

Надменост је охоло и ниско мишљење о ближњем, које се у срцу носи, а изражава речима, држањем и опхођењем. Надменост се пројављује као неуказивање части, презир и као дрскост. Надменост је тешка несрећа, јер оно што рањавање чини телу, надменост чини души. Тако људи теже подносе надменост него ране. Рана чак не мора ни да доведе до смрти, а надменост је многе честољубиве душе вргла у ад.

"Надменост када процвета за плод има прах бешчасни и из њега жање сагорелу жетву."

Надмен је човек насилан, дрзак, горд, себичан, надут, гневљив, набусит, самовољан, високоуман, нагао, немилостив, немилосрдан, несастрадалан, свадљив. Надмен је човек гори од свих. Надмен је нечастан. Писмо каже: *Гдеуће надменост, тамо је и бешчасиће.* Надменог је Господ осудио на геену вечног огња. Надмен презире брата свога и ни у шта не броји свога ближњег. Опходи се сурово према њима и показује им своје првенство. Надмен се никога не боји, па ни самога Бога. Не поштујући законе моралне и државне, он их нарушава и пориче им власт. Од надменог се Бог одвраћа. Писмо каже: *Домове надмених руши Господ и понижава оне који се узносе надменошћу. Високи надменошћу скршиће се и понизиће се.*

32. О свадљивости и свадљивцу

Свадљивошћу се назива склоност према спорењу и неразумни инат. Спорење се рађа из сујете, а свадљивци су сујетни, упуштају се у спорове изазивајући једни друге, све како би њихова реч била последња и уз то се још показала правилном и преиспуњеном мудрошћу. Они су тврдоглави и воле препирање, сујетни су и глуви. Боре се међусобно до исцрпљености, па и ако кад устукну, никада се не предају. Заборављају се и понашају као помамљени. Споре се око тричавих питања и сврха им није истина, него да њихово мишљење преовлада; потом следе гнев и љутња, па бесни окршај, размењују се псовке и ударци, ратнички се жар распаљује и не стају док један од двојице не буде побеђен. Свадљивци су тврдоглави, самодопадљиви, сујетни и високоумни.

33. О доброј ревности

Ревност је киптање душе које се пројављује у виду порива или страсти и жеље. Ревност може да буде и корисна и штетна. Ревност је добра када се њен порив окреће ка творењу добра, а када се покрене на зло, та је ревност лукава. Добра ревност иште победу Царства Божјег на земљи, тражи савршенство врлине, угледа се на добро и жуди за честитошћу. Добра се ревност рађа у доброј души као Жеља без зависти. Добра ревност је пројава љубави према добру. Добра ревност је знак расположења према напредовању. Добра ревност увек жели боље.

34. О ревнитељу по разуму

Нарав ревнитеља по разуму. Ревнитељ по разуму је истински богонадахнути служитељ своје вере. Он је истински посвећен Богу и строго чува закон Његов, држи отачка предања и ватрено дела на славу имена Божјег. Он воли дела хвале и са пламеном жељом хита да се угледа на добро, ступа са радошћу путем врлине и отима се ка најбољем. Ревнитељ по разуму гори жељом да шири слово Божје, утврђује веру и помаже делу Цркве, божанској проповеди и успостављању Царства Божјег на земљи. Ревнитељ по разуму увек твори, увек се креће, увек дела. Ревност ревнитеља по разуму утоли се више разгорева и распаљује, што више љуби Бога. Када се мучи ревнитељ не ропће, када дела не посустаје, када болује не осећа муку, када се труди не исцрпљује се и не клоне духом, него је увек крепак и пун живота, радостан и смео и већ се баца на нови труд. Распаљен божанственом ревношћу жуди да се то што чини пружи по целом човечанству. Ревнитељ по разуму, понесен љубављу према Богу и ближњем, све чини са љубављу и самоодрицањем. Не чини ништа што би могло да ражалости ближњег. Његова је ревност просветљена и по разуму и нико га не може навести на крајност.

Својствености ревнитеља по разуму су топла љубав према Богу и ближњем, кротост, веротрпељивост, трпљење зла, племенито поступање и благородно опхођење. Ревнитељ по разуму носи образ истинског хришћанина.

35. Ћуд ревнитеља не по разуму

Ревнитељ не по разуму ревност има, али не по разуму, вара се у својим мислима и делима и, делајући наводно на славу Божју, нарушава закон љубави према ближњем. Ревнитељ не по разуму у жару ревности своје чини оно што је супротно Божјем закону и Божјој вољи. Ревнитељ не по разуму чини и зло, како би остварио добро које је наумио. Ревност ревнитеља не по разуму је огањ који спаљује, огањ који уништава. Пропаст му претходи, а пустош следује. Ревнитељ не по разуму моли се Богу да баци са небеса огањ и спали све који не прихватају његова начела и уверења. Ревнитеља не по разуму одликују мржња према иновернима или инославнима, завист и упорни гнев, острашћен отпор према истинском духу Божанственог Закона, безумно настојање да се одбрани своје уверење, суманута усрдност да се победе сви, славољубље, љубав према спорењу, пргавост и смутљивост. Ревнитељ не по разуму је погубан човек.

36. О ревњивости и о ћуди суревњивца

Суревњивост је жар мрзеће душе и пројављује се као завист, ненавист, као мржња према онима који имају какву светлу особину. Суревњивост се покреће на зло и лукаво и завиди добру. Суревњивац гледа да оцрни све што блиста пред њим и завиди томе ко тај сјај има. Суревњивац мрзи срећне и жели им несрећу, радује се њиховој пропасти и весели њиховим невољама. Не трпи ништа што други хвале или блаже, опада и клевеће оне који се истичу славом и чашћу. Куди добро и умањује му вредност. Никакву радост не налази пред својим очима. Језик се његов покреће увек на погрду, а уста му бљују псовке. Мрзи преуспевање и смишља начине како да га устави. Суревњивац је себичан и безуман, јер само себе сматра достојним почести и славе и верује да му се стално наноси неправда. Суревњивац је зао и испитује зло, а срце му крије грехе, страда и мучи се у беславу и растаче од љубоморе. Суревњивац је човек јадан и сажаљења достојан.

НАПОМЕНЕ:

1. Линкеј је грчки митски лик (један од Аргонаута), славан по оштровидности

[<< претходна](#) [\[садржај \]](#) [следећа >>](#)